

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

זמני השבת

כניסה	יציאה	ר"ת
16:39	17:30	18:05
גיליון 244		

וארא - תשפ"ד

חיזוק שירי האמונה

מתרץ הפני יהושע: אכן אמרו החרטומים אצבע אלוקים היא, אבל היה להם ספק לגבי משה וחשבו שהוא מפעיל כוחות מיוחדים שהם עדיין אינם מכירים.

אומר משה, מכת הבכורות תהיה בחצות, אז מתגברים החסדים ולא ניתן לפעול דין בעולם מלבד הקב"ה וחשש משה שמא יטעו החרטומים בחישוב שלהם ויקדימו את זמן חצות בדקות ספורות וממילא יאמרו שיש כאן כוחות אחרים שפועלים מלבד הקב"ה. משה מחליט לומר 'כחצות' ומוסיף להם שרק השם יעשה מכה זו והכל לאחר חצות.

אנו ננסה לתרץ באופן אחר. אומרים רבותינו, כוח הטומאה כ"כ חזק עד שרשעים על פתחה של גיהנום אינם חוזרים התשובה. משה דואג לדקדק בכל מכה ומכה את התזמון המדויק ופרעה אף בודק אותו. כך לדוגמה במכת הצפרדע שואל משה את פרעה למתי להתפלל עליך? אומר פרעה 'למחר' ועל אף הכל אין החרטומים מתכופפים בפני הקדושה.

הבירור במצרים היה נוקב מאוד בעיני האמונה, מי שהאמין ניצל ומי שלא האמין, מצא את מותו שם. כיוון שהשם עושה פעולה שלא נעשתה ולא תעשה עד הגאולה האחרונה, נותן הקב"ה לכל אדם את כל האפשרויות. שלא כמו בבריאת העולם, אז אמר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". אומר המדרש, משה היה כותב את התורה והגיע לפסוק זה ואמר, ריבונו של עולם, למה תיתן פתחון פה לאפיקורסים? (חלילה) יאמר שיש כאן שתי רשויות כיוון שדיבר ברבים). אמר לו הקב"ה, הרוצה לטעות, יטעה. זה בבריאת העולם, אבל בבירור של גאולת מצרים אין מקום לטעות ואומר "למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ", "למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ", "ושמתי פדות ביני ובין עמך". הכל מדוקדק ואין מקום לטעות!

במכת הארבה אומרים חז"ל, שהיה ויכוח למצרים עם ארץ כוש היכן עובר הגבול והקב"ה אמר שיבוא ארבה רק בגבול מצרים. מיליארדים של פריטים ואין אחד שזלג מחוץ לגבול ולפי זה סומן הגבול. אומר הרמב"ן בשם רבנו חננאל על הפסוק: "וַיִּהְיֶה רֹחַ קָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ קָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אֲרָבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם". מאותה עת, שבו עתר משה במכת ארבה ועד עכשיו, אין ארבה אוכל ומשחיט בכל גבול מצרים. ואף אם ייפול במקומות סמוכים למצרים ויכנס למצרים, לא יאכל שם כלום מכל יבול מצרים עד ימינו אנו כי זה דבר ידוע לכל והכל בזכות תפילת משה, שהארבה לא יעבור את גבול מצרים. אם הדבר כן בימינו, מכאן נבין איזה דקדוק היה המצרים בזמן המכות.

אומר משה אם אגיד בחצות יבאו לטעות וזה נימנע מאיתם לכופף עצמם לפני הקדושה ואין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, אין מי שיכול לטעון במצרים 'לא ידעתי'. הקב"ה עושה הכל שיהיו חייבים לבוא להתבטל בפני הקדושה. ואפילו שאלו מצריים, הם גם מעשה השם וגם עליהם חס השם.

המדרש אומר, ששלח הקב"ה את משה לפרעה ולא היה לו קל עם זה והורה לפרעה הרשע שיעשה תשובה, שאינו חפץ לשלוח המכה עד שיעשה תשובה. שכן כתוב "השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה" בכדי להראות לפרעה שכוחותיו מוגבלים. אומר הקב"ה אני מביא את כל מגפותי ומשמע שאין אפשרות הצלה ובכל זאת נותן לו עצה להינצל מהמכה. מעצים כוח הצדיקים ומורה דרך לרשעים שרוצה להינצל מהם ועדיין פותח להם פתח לתשובה כי לא ירח ממנו נידח.

בפרשתנו נקרא על שבע מכות מתוך עשר המכות שעושה הקב"ה במצרים. תכלית המכות היא "למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים". כמובן שהקב"ה יכול להוציא את בני ישראל ממצרים במכה אחת, אבל הרצון שלו זה להתעלל במצרים בכדי שידעו את השם.

בעז"ה ננסה להבין מדוע יש צורך בכל המכות. במכה האחרונה בפרשה, מכת הברד אומרת התורה: "כִּי בַפֶּעַם הַזֹּאת אֶנִּי שֹׁלַח אֶת כָּל מַגְפְּתֵי אֵל לְפָנֶיךָ וּבְעֶבְרֶיךָ וּבְעֵמֶךָ בְּעִבּוֹר תִּדְעַ כִּי אֵין קָמוּנִי בְּכָל הָאָרֶץ" ויש להבין מה מיוחד במכה זו שדווקא בזו אמר הקב"ה "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ"?

אומרת התורה: "וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת מַטְהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נֶתַח קִלְתָּ וַיִּבְרַד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בְּרֶדַע עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם". ונשאלת השאלה אם כתוב שנתן הקב"ה ברד מדוע כתב אחר כך וימטר ה' ברד? שנית, כתוב ותהלך אש ארצה לאחר שנתן ברד, אז מדוע חזר ואמר ואש מתלקחת בתוך הברד? עוד אומרת התורה: "וַיִּבֶן הַכְּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מִאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וְאֶת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֵה הַכְּרָד וְאֶת כָּל עֵץ הַשָּׂדֵה שִׁבְרֵה". מדוע חילק הכתוב בין האדם והבהמה לבין עשב השדה? היתה יכול התורה לכתוב, 'ויך את כל אשר בשדה מאדם עד בהמה ועשב השדה'.

ניישב את הדברים ונתחיל ב**גמרא בברכות** שאומרת שדוד המלך היה קם כל לילה בחצות לומר שירה לפני הקב"ה. שואלת הגמרא, וכי דוד ידע מתי חצות לילה? הרי אפילו משה לא ידע מתי בדיוק זמן חצות, שהרי במכת בכורות אמר משה "כחצות הלילה" ואם נאמר שהקב"ה אמר לו בערך בחצות וכי יש להקב"ה ספק מתי חצות? אלא, הקב"ה אמר בחצות בדיוק ומשה שינה ואמר כחצות. אם כן, למשה יש ספק ודוד מהיכן ידע מתי חצות בדיוק? מתרצת הגמרא, לעולם משה ידע מתי חצות ולכן גם דוד ידע. אם כן מדוע אמר משה כחצות לילה? שסבר אולי יטעו אצטגוניי פרעה בחישוב של חצות ויאמרו משה בדאי. ומי שמתבונן בדברי הגמרא הדבר פלא!

אנו יודעים כי כבר במכה שלישית (כינים) אמרו החרטומים אצבע אלוקים היא והבינו שאם משה שולט על בריה קטנה משעורה יש כאן כוחות שאינם מוכרים להם ואנו מדברים על חצות במכת בכורות. עוד ראינו שבמכת השחין כתוב: "ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה". אנו יודעים שאת מכת דם וצפרדע גם החרטומים הצליחו לעשות, בכינים הם נתקעו, בערוב ודבר הם אפילו לא ניסו כיוון שאלו מכות שעשה הקב"ה בעצמו ולא כתוב שמשה עשאן והם ניסו רק את המכות שעושה משה, ככתוב: "וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּן וַיָּבֵא עָרֹב כְּבֹד בֵּיתָה פְּרֹעַה וּבֵית עֶבְרִי", "וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה מִפְּתַח וַיִּקְּטַת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם".

במכת השחין כתוב: "וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשִּׁמְיָמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבֻעָבֵלַת פָּרַח בְּאֲדָם וּבְבֵהמָה" ולא יכלו החרטומים לעשות כן. התביישו החרטומים כיוון שהשחין היה עליהם ואפילו את עצמם לא הצליחו להציל ועוד, שלא היה אחד שלא היה בו שחין וכיצד יראו שהם יכולים לעשות כן? לאחר כל המכות אומר משה במכת בכורות, "כחצות הלילה" וכי לא הספיק לחרטומים כל מה שראו עד כה והם יתפסו את משה על זמן חצות המדויק? מדוע היה משה צריך לשנות? כולם עסוקים בקבורת המתים, מי יבדוק את משה על שניות ויאמר משה בדאי?

אף שמעיקר הדין לא מגיע להם רחמים, אבל בבירור הגדול של האמונה הקב"ה נותן אפשרות לכל אחד אפילו למי שלא מגיע לו. מאידך כוח הטומאה והיצר הרע עצום, הם ראו שכל דיבור של משה מתקיים בדיוק רב ובכל זאת אין מי שמכופף עצמו לפני הקדושה. מלבד זאת אף מנסים לעשות את הדברים בעצמם. דוגמא לכוח היצר ראינו אצל חיאל בית העלי שבנה את יריחו למרות הקללה ומתו כל בניו. אותו חיאל התנדב להיכנס תחת מזבח נביאי הבעל בהר הכרמל במעמד מול אליהו. חיאל מחכה לסימן להדליק את האש וידוע שהאש לא יורדת מהשמיים ואת מי הוא משקר? קודם כל את עצמו! הוא יודע שהכל שקר ועוד רגע הוא עלול להישרף וממשיך באותה דרך וזה דבר לא מובן!

פעמים שטופחים לאדם בפנים ומראים לו שכל מה שהוא חשב עד היום הכל טעות! ועדיין ישנם שלא מוכנים להודות בטעות וממשיכים בשלהם.

אומר משה לפרעה, ממקנה מצרים לא יישאר אחד וממקנה ישראל לא ימות אפילו אחד. מיד אומרת התורה "וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וְהָיָה לֹא מֵת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד אֶחָד וְיִכָּבֵד לֵב פְּרָעָה וְלֹא שְׁלַח אֶת הָעֶם", אם פרעה רואה את האמת ולא מת ממקנה ישראל אחד, זו סיבה להקשיח את ליבו; היינו מצפים שיקרה להיפך ויחזור בו פרעה.

אומר **האור יהל** יסוד במידות האדם: כל אדם דרכו ישרה בעניו (חושב שהוא צודק) ולכן כל מה שתראה לו שטעות הוא, יחפש סיבה מדוע הוא צודק גם שם ויתרץ בכל מיני סיבות שונות ומשונות. כאשר הוא סגור מכל הכיוונים, הוא מתהפך לצד השני, נעל על דרכו בכדי שלא יראה כשוטה. הרי אם יודה שטעה, מה יחשבו עליו על מה שהתנהג כל השנים?

אומרים לפרעה שלח את העם ופרעה חושב שהוא בעל הכוחות כולם, הוא שורד עד מכת דבר שם רואה שלא נשאר אחד ממצרים. אם יגיד פרעה טעיתי, הרי הכל חרב כבר ולכן כאשר מבין הוא את הטעות, הוא מקשה את ליבו שלא יחשבו שהוא שוטה. כך פועל הדבר, כאשר תראה לאדם שהוא טעה ואין לו לאן לברוח, בודדים ירכיזו ראש. ענייני הרואות אנשים שחוו על בשרם ורכושם את כל הזוועות ובודדים מרכיזים ראש, כי אין חדש תחת השמש. כשמתבוננים בדבר, זה נורא על כמה אדם משוחד ועד כמה יכול לעבוד על עצמו ואינו מוכן להודות בטעותו! זה כוח הטומאה והיצר וזה שאמרנו שרשעים אפילו על פתחה של גיהנום אינם חוזרים. הבירור במצרים מדויק ואין מקום לטעות ובכל זאת אינם מוכנים להוריד את הראש ולכן משה אינו מוכן שמישהו יטעה ואומר כחצות.

נחזור לראש הדברים וניישב את הקושיות ממכת הברד. אומר **המלבים**: "הנני ממטיר כעת מחר. הודיע לו שזמן הברד יתחיל מחר ברגע זו שעז"א כעת, כמ"ש במדרש, זבדי בן לוי אמר שרט לו שריטה על הכותל וא"ל כשתגיע השמש לכאן מחר ירד הברד. וה' נתן קולות וברד. הנה משה אמר הנני ממטיר כעת מחר ושרט שריטה על הכותל והודיע שברגע זו שיגיע הצל לשריטה זו יתחיל הברד, והמצריים היו מדקדקים אחרי שלא יאחר רגע שאז יאמרו בדאי הוא" (כמו עניין 'כחצות'). אומר **המלבים**, מהירות האור מהירה בהרבה ממהירות הקול והקול מהיר יותר ממשקלו הסגולי של הברד שיורד מהשמיים. אם כן, יש כאן בעיה, ברגע שיש חיכוך בין עננים, יש רעמים, ברקים וברד מתחיל לרדת. הברק תוך פחות משניה כבר בארץ והברד עדין איננו ויכולים לטעון החרטומים שלא אירע הדבר כדברי משה. מה עשה הקב"ה? נס פלאי! הברד הגיע במהירות האור יחד עם הברק והרעם וכאשר הגיע השמש לנק' שסימן משה, באותה שניה הגיעו שלושתם לארץ וכל מי שהיה בחוץ נסקל.

השם נתן ברד ולא כתוב המטיר ברד, כי המטיר משמע כדרך ירידתו ולכן אומרת התורה, 'נתן ברד' זה כאשר הגיע לסימן, אבל לאחר שהגיע הברד לארץ, חזר לרדת כדרך ירידתו ולכן אמר וימטר. ותהלך אש ארצה- האש זה הברק שהגיע יחד עם הברד. ואש מתלקחת בתוך הברד- להורות שנעשה שלום בין האש והברד. בעצם מציינת התורה שהיו כאן שני ניסים.

מכאן נבין מדוע חילק הכתוב בין האדם והבהמה לבין עשב השדה. משמיעה לנו התורה מדוע מתו מאדם עד בהמה? כי היתה ירידת הברד שונה, בדרך כלל יש רעמים ואז ניתן לברוח ולהסתתר מפני הברד, אבל כאן לא היתה אפשרות לברוח כיוון שירד הברד במהירות האור וכל מי שהיה בחוץ מת.

אומר **המלבים**: מאדם עד בהמה- "הברד הראשון שעף במהירות המהירות הברק, הוא הושלך בכח גדול ונדמה ככדור היוצא מקנה רובה שגם כדור היותר קטן הורג את האיש שהושלך אליו, כי כמו גדול ע"י מהירות מרוצתו, וכל כדורי הברד שנפלו על האדם והבהמה הרגו אותם תיכף". נמצא שהברד הרג את האדם והבהמה כיוון שלא היה כדרכו, ואת עשב השדה השמיד הברד שיחזר לרדת כדרכו.

אומר הקב"ה במכת הברד, אני שולח את כל מגפותי למען תדע כי אין כמוני! הבורא יתברך משנה את הטבע מהקצה לקצה, מוריד את הברד במהירות האור והוא איננו נמס ואילו המצרים היו מדקדקים שלא יאחר או יקדים רגע אחד ויאמרו שמשה בדאי. זה בירור האמונה העמוק שהיה במצרים וכמובן שנעשו הדברים למען ישראל ומי שבחר לראות את האמת ניצל, אבל לצערנו לרבים מישראל לא הועילו כל הניסים הללו, הם נשארו כמו שהם ואבדו לנצח.

זה כוחו של השקר, אם אדם נתפס בו לא משנה מה יראו לו, הוא לא מוכן לשנות דעתו. כל עניין מכות מצרים הוא חיזוק האמונה ונבין זאת מהמעשה הבא: לסבא אחד היה גולם של פרפר בידו. בא הנכד וביקש לדעת מה הדבר בידו של הסב. הסביר לו הסב, שיש לו פקעת ובתוכה פרפר שאינו זו כרגע ולכן נקרא גולם ולבסוף יבקע הפרפר את הפקעת ויצא לאוויר העולם. ביקש הנכד את הגולם לעצמו לשמור אותו עד שיצא הפרפר. הסב הסכים והעמיד תנאי לנכד והוא, שכאשר יראה את הפרפר מתחיל להוציא את הכנפיים מהפקעת, לא יעזור לו ויתן לו להתמודד לבד למרות הקושי של הפרפר, הנכד כמובן הסכים ולקח את הגולם. כעבור מספר ימים נבקעה הפקעת והפרפר נלחם בכל כוחו להיחלץ ממנה ואינו מצליח. זכר הנכד את התנאי אבל לבסוף נכמרו רחמיו על הפרפר וסייע לו לצאת מהפקעת. מיד החל הפרפר לעוף אבל לאחר מרחק קצר מאוד, נפל לארץ ומת. רץ הנכד לסבא וסיפר לו שהפרפר מת. אמר לו הסבא, נכון שסייעת לפרפר לצאת מהפקעת? והסביר, תבין שכאשר נלחם הפרפר בפקעת, כך מחזק הוא את השרירים שלו וע"י כך כאשר הוא יוצא חוץ לפקעת הוא מצליח לעוף בצורה חופשית. אבל אתה ברחמים שלך עזרת לו לצאת ומנעת ממנו לחזק את הכנפיים וגרמת לו למות.

כך בכל מכה הקב"ה נתן לנו אפשרות לחזק את שרירי האמונה שלנו, כך שכל אחד יבין שאין כהשם אלוקינו.

אם כן, וודאי שיש עניין להתעלל במצרים, אבל התכלית היא שלא ניתן להוציא את ישראל במכה אחת, לא בגלל שחלילה הקב"ה מוגבל, אלא שאם לא יהיו עשר מכות אמונת ישראל לא תהיה מבוססת. מיד לאחר המכות "ויאמינו בהשם". עלינו לדעת מה כוח הבורא יתברך ומה יכול לפעול בעולם בעוצמה ובאותו רגע יפעל עם הפרט בעדינות.

מכות מצרים נצרכות לחזק את ישראל וכאשר אנו קוראים פרשיות אלו, חייבים אנו להתחזק באמונה בהשם. לצדיקים יש אמונה ללא גבול, הם לא שומרים דבר ליום המחר, הם יודעים שיזמן להם השם את צורכם. אנו לא במדרגות אלו, אבל בשעות קשות אלו של עם ישראל, ששומעים על עוד ועוד אבדות והלב מתפוצץ, עלינו לפנות לכתובת האמתית שיכולה להושיע אותנו. "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה", עלינו לפנות רק להשם יתברך ונדע שברגע אחד יש בכוחו להושיע אותנו.

יהי רצון, שישמע השם תפילותינו ויחיש גאולתנו אמן.